

Innhold

Forord	17
Innledende pasienterfaring: «Fanget i psykiatrien – fanget av systemet»	19
DEL 1 Sykdomsforståelse	23
<i>Av Alv A. Dahl</i>	
Kapittel 1 Psyken og psykopatologi	25
Psyken – innledende beskrivelse	25
Hva er psykisk helse?	28
Hva er psykopatologi?	30
Normalitetsbegrepet	31
Beskrivende (deskriptiv) psykopatologi	33
Kjennetegn ved symptomer	33
Syndromer og symptomknipper	35
Kjennetegn ved symptomknipper	37
Kartlegging av psykopatologi	38
Tre holdninger til psykopatologi	39
Den positivistiske, objektorienterte tredjepersonsholdningen	39
Den fenomenologiske, subjektorienterte førstepersonsholdningen	40
Den hermeneutiske, intersubjektive andrepersonsholdningen. . . .	43
Klassifikasjon av psykopatologi	44
Psykiatri og vaghet	45
Oppsummering	47
Kapittel 2 Sentrale psykiatriske symptomer og syndromer	48
Symptomer og psykopatologi	48
Bevissthet og kognisjon	50
Hukommelsessymptomer	51
Søvnssymptomer	52

Realitetstesting – sansninger og dømmekraft	52
Illusjoner og hallusinasjoner	52
Vrangforestillinger og andre feilaktige ideer	52
Tankeprosesssymptomer	54
Tale- og språksymptomer	55
Manglende sykdomsinnsikt	55
Selv- og kroppssymptomer	55
Selvsymptomer	55
Depersonalisering og derealisasjon	56
Endret kroppssoppfatning	56
Følelser og handlinger	57
Stemnings- og affektsymptomer	57
Angst- og tvangssymptomer	58
Viljes- og handlingssymptomer	59
Patologiske personlighetstrekk	59
Bruk av psykoaktive stoffer	63
Avhengighetssyndrom	64
Abstinenssyndrom	64
Symptomer/syndromer og psykiatriske forståelsesmodeller	64
Oppsummering	67
Kapittel 3 Sykdomsbegrepet	68
Sykdom definert ved strukturforandring og årsaksforklaring	69
Mangel på diagnostiske markører	72
Sykdom som evolusjonær designfeil	73
Sykdom som ting i naturen (essensialismen)	75
Sykdom som navn på noe (nominalismen)	78
Sykdom som sosial språkforståelse	80
Sykdom som avvik fra normalitet	82
Sykdom som avvik fra verdibaserte normer	83
Sykdom definert av offentlige organisasjoner	84
Sykdom er det som psykiaterne behandler	85
Sykdom som subjektivt opplevd fenomen («Jeg føler meg syk!»)	86
Sykdom som teknologiske framskritt	87
Sykdom definert av kultur- og samfunnsinteresser	88
Sykdom som tilpasning til belastninger	89
Sykdom som uhelse	90
Sykdomsbegrepet i ICD-10 og DSM-5	90
Sykdom som idealtyper og prototyper	93
Oppsummering	95

Kapittel 4 ICD- og DSM-klassifikasjonene	96
ICD-klassifikasjonen	97
ICD-10 (1992)	98
ICD-10 kliniske beskrivelser og diagnostiske retningslinjer (Blå bok)	99
ICD-10 Diagnostic criteria for research (Grønn bok)	101
ICD-11 (2018?)	103
DSM-klassifikasjonen	103
DSM-III (1980)	104
DSM-IV (1994)	110
DSM-5 (2013) – dagens status	111
Oppsummering	111
Kapittel 5 DSM-5 – på godt og vondt	113
Hva slår DSM-5 fast?	115
Endringene fra DSM-IV	117
Kritikken av DSM-5	118
En lukket prosess	118
Vitenskapelig kritikk	119
Grensene til normalitet (problemet med falske positive)	120
Medikalisering	120
Overdiagnostikk	122
Kulturelle og feministiske forhold	123
Konklusjon	124
Oppsummering	125
Kapittel 6 Antipsykiatri før og nå	126
Den opprinnelige antipsykiatrien	126
Psykiske lidelser er ikke sykdommer	128
Psykiaternes manglende diagnoseferdigheter	129
Årsakene til psykiske lidelser finnes i miljøet (familien, samfunnet)	131
Psykiatri og mentalhygiene går ut på ett	133
Nevrobiologisk behandling er skadelig	133
Romantisering av psykose	133
Psykiatri er ikke en medisinsk spesialitet, men hører hjemme i samfunnsvitenskapene	135
Antipsykiatrien i dag	135
Organisasjoner	135

Antipsykiatrisk litteratur	138
Oppsummering	139
Kapittel 7 Andre klassifikasjoner – ICPC, dimensjoner/kategorier og RCDoC.	141
Internasjonal klassifikasjon for primærhelsetjenesten (ICPC-2)	141
Dimensjoner og kategorier	143
Research Domain Criteria (RDoC).	148
Oppsummering	150
Kapittel 8 Komorbiditet (samsykdom)	152
Ulike modeller for komorbiditet	152
Forklaringer på komorbiditet.	152
De fire store psykiske lidelsene.	157
Befolkningsundersøkelser av komorbiditet	158
The National Comorbidity Survey (NCS)	158
The European Study of the Epidemiology of Mental Disorders (ESEMeD)	160
The National Epidemiological Survey on Alcohol and Related Conditions (NESARC)	161
Betydningen av komorbiditet for behandling av psykiske lidelser	163
Psykisk og somatisk komorbiditet	163
Komorbide depresjoner	163
Komorbide angstlidelser	165
Komorbide personlighetsforstyrrelser	166
Komorbid rusmiddelavhengighet	167
Oppsummering	167
Kapittel 9 Forløp og prognose	169
Forløp	169
Utfall	172
Sårbarhets-belastningsmodellen	172
Motstandskraft (resiliens).	173
Mestring	174
Utfallsbegreper	174
Forhold i DSM-5	178
Stadieinndeling	178
En klinisk vignett	180
Oppsummering	180

DEL 2 Diagnostikk	183
<i>Av Alv A. Dahl</i>	
Kapittel 10 Den diagnostiske prosessen	185
Den kliniske beslutningsprosessen	185
Datainnsamling	187
Diagnosen stilles	188
Diagnostisk praksis	189
Klinikernes erfaringsgrunnlag	191
Sykdommers spontanforløp	191
Regresjon til gjennomsnittet	192
Klinikernes vurderingsevne	192
Diagnostiske tester	193
Trinnvis psykiatrisk diagnostikk	196
Betingede sannsynligheter	197
Beslutningsteori	199
Det empatisk-hermeneutiske elementet	203
Det etiske elementet	204
Oppsummering	204
Kapittel 11 Innsamling av relevante sykdomsdata	206
Ustrukturerte intervjuer	207
Målsetting	207
Praktisk arrangement	208
Pasient/klinikerforholdet	210
Realistiske aspekter	210
Irrasjonelle aspekter	213
Faser i det psykiatriske intervjuet	216
Åpningsfasen	216
Midtfasen	216
Avslutningsfasen	217
Samtaler med pårørende og komparentopplysninger	217
Behandlingsplanen	218
Strukturerte psykiatriske intervjuer	219
MINI-intervjuet for DSM-IV	220
SCID akse I-intervjuet for DSM-IV	221
Andre strukturerte hjelpemidler	223
Tolkningskjevheter	223
Oppsummering	225

Kapittel 12 Reliabilitet og validitet	226
Diagnostisk reliabilitet	227
Måling av reliabilitet	230
Ulike protokoller for reliabilitetsvurdering	232
Hva er god nok reliabilitet?	233
Kan reliabiliteten bedres?	234
Validitet	235
Umiddelbar validitet (engelsk: «face validity»)	237
Deskriptiv validitet	237
Begrepsmessig validitet (engelsk: «conceptual validity»)	238
Prediktiv validitet	239
Konstruktvaliditet	239
Etablering av «gullstandard»	241
Falske positive og falske negative diagnoser	243
Følger av falske positive og falske negative diagnoser	245
Oppsummering	246
Kapittel 13 Diagnoser – sosiologiske og kulturelle forhold	247
Den nye pasientrollen	248
Folkepsykologi	248
Diagnoser og identitet	249
Diagnoser og stigma	250
«Den diagnostiske kulturen»	251
Diagnosekulturen	251
Omstridte diagnoser	254
Diagnostisk usikkerhet	256
Øker diagnosene i befolkningen?	257
Motstand mot diagnostikk	259
Fjerndiagnostisering	260
Diagnostikk og mediene/offentligheten	261
Feildiagnostikk	262
Oppsummering	263
Kapittel 14 Noen norske bidrag til sykdomsforståelse og diagnostikk ..	265
Tidsskrift for Den norske legeforening	265
Tidsskrift for Den norske psykologforening	266
Tidsskrift for psykisk helsearbeid	270
Nordic Psychiatric Journal (NPJ) / Scandinavian Journal of Psychology (SJP)	274
Andre bidrag	274

Personlig vurdering	278
Oppsummering	278
Kapittel 15 Noen omstridte og vanskelige sykdomsenheter	280
Sorg som psykisk lidelse	280
Skillet mellom sorg og depresjon	282
Vedvarende kompleks sorglidelse	283
Screening for patologiske sorgreaksjoner	285
Sorgteorier og forløp	285
Skillet til depresjon	286
Skillet til PTSD	287
Sorgterapi	287
Validiteten av vedvarende kompleks sorglidelse	288
Psykkiske lidelser knyttet til medisinsk uforklarte symptomer	289
ICD-10-klassifikasjonen	289
DSM-5-klassifikasjonen	291
Personlighetsforstyrrelser	292
Forekomst og spesielle forhold	293
Normalvarianter eller sykdom?	293
Stigma og kultur	294
Manglende stabilitet over tid	295
Forholdet mellom DSM-IV/DSM-5- og ICD-10-beskrivelsene	297
Strukturert diagnostikk av personlighetsforstyrrelser	299
Psykososer – én eller flere?	300
Oppsummering	302
DEL 3 Diagnoser og juss	303
<i>Av Anders Løvlie</i>	
Kapittel 16 Innledning	305
Kapittel 17 Rettsregler om bruk av psykiatriske diagnoser	307
17.1 Tema og opplegg	307
17.2 Krav om bruk av diagnoser	307
17.2.1 Diagnosesystemet ICD-10	307
17.2.2 Helserett – forsvarlig helsehjelp	308
17.3 Rett til kontroll av diagnose	310
17.3.1 Innledning	310
17.3.2 Intern kontroll	310

17.3.3 Ekstern kontroll.	311
17.4 Rett til innsyn i journal, retting	312
17.5 Rettslig vern	313
17.5.1 Innledning	313
17.5.2 Vernets forankring	313
17.5.3 Diskrimineringsvernet.	315
17.5.4 Frihetsberøvelse.	321
17.6 Erstatning	323
17.6.1 Generelt	323
17.6.2 Pasientskadeloven.	324
Kapittel 18 Rettsregler og psykiske avvikstilstander.	328
18.1 Tema og opplegg	328
18.2 Rettslige begreper og medisinske begreper	328
18.3 Betydningen av forståelsen av psykiske tilstander	331
18.4 Betydningen av utvikling i synet på psykiske tilstander	334
18.5 Betydningen av rettsvirkningene som knyttes til psykiske tilstander	336
18.6 Utformingen av rettslige vilkår	337
18.6.1 Oversikt og avgrensning	337
18.6.2 Vilkår med konkret diagnoseangivelse	339
18.6.3 Vilkår med abstrakt diagnoseangivelse	343
18.6.4 Vilkår med ubestemt diagnoseangivelse	344
18.6.5 Vilkår med symptomangivelse	347
18.6.6 Vilkår som forutsetter en sammensatt vurdering	349
18.6.7 Vilkår om usikre psykiatriske fenomener	350
18.6.8 Sammenfatning og vurdering	353
Kapittel 19 Bevis for psykiske tilstander og diagnoser.	354
19.1 Tema og opplegg	354
19.2 Diagnoser og usikkerhet.	354
19.2.1 Bevisbedømmelse og utredningskrav	354
19.2.2 Bevisbedømmelse – psykiske lidelser	356
19.3 Rettslig regulering av usikkerhet	359
19.3.1 Regulering av usikkerhet – beviskrav og fortolkning	359
19.3.2 Usikkerhet om symptomer – beviskrav.	359
19.3.3 Usikkerhet om diagnosekriterier – tolkning.	362
19.4 Sakkyndige	364
19.4.1 Generelt	364

19.4.2 Bevisbedømmelse og sakkyndige.....	365
19.4.3 Kyndighetens grenser.....	367
Referanser til del 1 og del 2	370
Referanser til del 3	390
Stikkordregister	398